

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye’de COVID-19 Aşısı Karşıtlığının Nedenleri: Twitter Örneği
The Reasons for the COVID-19 Anti-Vaccine in Turkey: Twitter Example

Hatice Şahin *

Öz: 2019 yılı sonlarında ortaya çıkan COVID-19 pandemisi daha önce benzeri görülmemiş bir hızla dünyaya yayılarak toplumsal ve ekonomik hayatı etkisi altına almıştır. Pandemiyle birlikte pek çok devlet aşı çalışmaları başlatmış ve kısa bir sürede COVID-19 aşıları geliştirilmiştir. Aynı zamanda aşı karşıtı gruplar da sosyal medya araçları aracılığıyla bir araya gelerek aşıya karşı protestolar başlatmışlardır. Bu çalışma aşı karşıtlarının temel argümanlarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada 1-31 Aralık 2020 tarihleri arasında Twitter platformunda #aşiolmayacağım hashtagi ile atılan tweetler (28074) incelenmiştir. Tweetler MAXQDA programı aracılığıyla indirilerek nitel yöntem ve içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, bireylerdeki aşı karşıtlığının nedenleri şunlardır: i) Covid-19’un gerçekliğine yönelik şüpheler, ii) aşılardan toplumsal yaşamı kontrol etmek için üretildiğine yönelik inançlar, iii) aşı geliştirenlere, siyasilere, bilim insanlarına, medyaya yönelik güvensizlik ve iv) aşılardan dine uygunluğu konusundaki tereddütlerdir. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de aşılama konusunda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ancak tüm çabalara rağmen nüfusun %100’ü aşılanamamıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri aşı karşıtı bireylerdir. Bu çalışma aşı karşıtlığının nedenlerini tespit ederek bilim insanlarına ve sağlık politikalarını üretenlere yol gösterici olmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Halk Sağlığı, Aşı, Aşı Karşıtlığı, Aşılama Karşıtlığı

Abstract: The COVID-19 pandemic, which emerged at the end of 2019, spread to the world at an unprecedented speed and affected social and economic life. With the pandemic, many countries started vaccine studies, and COVID-19 vaccines developed in a short time. At the same time, anti-vaccine groups came together through social media tools and protests against the vaccine. The current study aims to determine the main arguments of anti-vaccine people. It examined that tweets (28074) posted on the Twitter platform with the hashtag #aşiolmayacağım between 1-31 December 2020. Tweets were downloaded through the MAXQDA program and analyzed with the qualitative method and content analysis technique. According to the findings, the reasons for the anti-vaccination are as follows: i) Doubts about the reality of Covid-19, ii) beliefs that vaccines produced to control social life, iii) distrust of vaccine developers, politicians, scientists, media, and iv) hesitations about the compatibility of vaccines with religion. As in the rest of the world, serious studies are carried out on vaccination in Turkey. However, despite all efforts, 100% of the population could not be vaccinated. One of the most important reasons for this situation is anti-vaccine individuals. This study aims to guide scientists and health policymakers by identifying the causes of anti-vaccination.

* Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

ORCID: 0000-0002-7123-6411, htcshn43@gmail.com

Cite as/ Atıf: Şahin, H. (2022). Türkiye’de Covid-19 aşısı karşıtlığının nedenleri: Twitter örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 579-593. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1055054>

Received/Geliş: 08 January/Ocak 2022

Accepted/Kabul: 18 May/Mayıs 2022

Published/Yayın: 20 August/Ağustos 2022

e-ISSN: 2149-4622. © 2013-2022 Muş Alparslan Üniversitesi. TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır.

Keywords: COVID-19, Public Health, Vaccine, Anti-Vaccine, Anti-Vaccination

1. Giriş

1948 yılında kabul edilen Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Anayasasında [World Health Organization (WHO), 2020: 1] her insanın erişilebilir en yüksek sağlık standardından yararlanması temel insanlık hakkı olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede bu tarihten itibaren başta DSÖ olmak üzere ulusal ve uluslararası kuruluşlar bir insanlık hakkı olarak sağlık, sağlığa erişim ve sağlıklı yaşam konularında önemli çalışmalar yapmışlardır.

II. Dünya Savaşı sonrasında 1950’li yıllarda Yunanistan’da yüksek bebek ve çocuk ölümlerini önlemek üzere ülkeye gelen gönüllü hekimler çocukların tedavi edilmesinden bir süre sonra yeniden hastalandıklarını fark ederek çocukların yaşadığı ortam, topluluk ya da aileleri nedeniyle hastalandığı yorumunu yapmışlardır (Piyal, 2011: 6-7). Akabinde çevre şartlarının da sağlıkla ilişkisi keşfedilerek temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi öncelikli konular haline gelmiştir. 1978 yılında Alma Ata’da temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için düzenlenen konferans sonrasında tüm insanların sağlıklarının korunması ve daha iyi hale getirilmesi için hükümetlere yapılması gereken işlemleri anlatan bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiri de temel sağlık hizmetinin salgın hastalıklardan korunma ve kontrolü konusunda çalışması gerekliliği vurgulanmıştır [*Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı Bildirisi (Alma Ata) (2007)*]. 1986’da Ottawa’da düzenlenen 1. Uluslararası Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Konferansı’nda “insanların sağlıkları üzerindeki kontrollerini artırmalarını ve sağlıklarını iyileştirmelerini sağlama süreci” olarak tanımlanan sağlığın teşviki ve geliştirilmesi konusu ele alınmıştır. Bu konferansta kişilerin tam sağlık potansiyellerine erişimi için gerekli olan şartlar ele alınarak kişiye sağlıklı yaşam için fırsatlar sunulması gerekliliği vurgulanmıştır (The 1st International Conference on Health Promotion, t.y.). II. Dünya Savaşının ardından geçen sürede insan sağlığının sürdürülmesi için halk sağlığı anlayışıyla yürütülen çalışmalar halk sağlığının tedavi edici hekimlik uygulamaları kadar önemli olduğunu göstermiştir (Fişek, 1983).

Fişek (1983: 8) halk sağlığını, “organize edilmiş toplum çalışmaları sonunda çevre sağlık koşullarını düzelterek, bireylere sağlık bilgisi vererek, bulaşıcı hastalıkları önleyerek, hastalıkların erken tanı ve tedavisini sağlayarak, sağlık örgütleri kurarak, toplumsal çalışmaları her bireyin sağlığını sürdüreceği bir yaşam düzeyini sağlayacak biçimde geliştirerek hastalıklardan korunmayı, yaşamın uzatılmasını, beden ve ruh sağlığı ile çalışma gücünün artırılmasını sağlayan bir bilim ve sanattır” şeklinde tanımlar. Halk sağlığı uygulamasının en önemli çalışmalarından biri bağışıklımadır. Bağışıklık diğer insanlar ya da hayvanlardan antikor transferi ile gerçekleştirilen pasif bağışıklık ve hastalık ya da aşı yoluyla kazanılan aktif bağışıklık olmak üzere iki şekilde sağlanır (Akşit, 2012: 4).

Tarih boyunca insanlar çeşitli salgın hastalıklarla mücadele etmişler ve çeşitli yollarla bu salgınların önüne geçecek metodlar geliştirmişlerdir. Aşının MÖ 1000’li yıllarda kullanılmaya başladığı ve dünyanın pek çok yerinde uygulandığı bilinmektedir (Kılıçaslan, 2020: 25). Ancak 1796’da Edward Jenner çiçek hastalığını kontrol etmeye yönelik uygulanan prosedüre bilimsel bir statü kazandırarak aşı uygulamasını gerçekleştiren ilk kişi olarak kabul edilmektedir (Riedel, 2005: 25). Jenner’in çalışmasının ardından 1800’lü yılların ortalarında yaygın aşılamaya uygulamaları başlatılmıştır. Bu süreç aynı zamanda aşı karşıtlığının da başlangıç tarihidir (Badur, 2011: 83). 1840 ve 1853 yılları arasında İngiltere’de zorunlu aşı kanunlarının yürürlüğe girmesiyle birlikte bu kanunların bireysel özgürlüklere müdahale olduğu tartışmaları da ortaya çıkmıştır (Wolfe & Sharp, 2002: 430; Badur, 2011: 83).

Jenner’in keşfinden sonra aşının bugün çiçek hastalığı gibi 20’den fazla hastalığı önlediği ve her yıl 2-3 milyon civarında insanın ölümünü engellediğini gösteren bilimsel çalışmalar vardır (Vaccines and Immunization, t.y.). Aşılar bugün birey ve toplum sağlığının korunmasında en etkili ve en ekonomik metod olarak kabul edilmektedir (Gülcü & Arslan, 2018: 34). Ancak aşının sağlığı koruma konusunda etkilerini gösteren çalışmaların karşısında aşının çeşitli hastalıklara yol açtığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Wakefield vd., 1998). Özellikle 1998 yılında Wakefield ve çalışma arkadaşları tarafından yayınlanan ve daha sonra geri çekilen bir makalede aşı ile çeşitli hastalıklar arasında ilişki olduğu iddia

edilmesinin ardından dünya çapında aşı karşıtlığı güç kazanmıştır. Wakefield ve arkadaşları yöntemleri konusunda ciddi eleştiriler almış (Black & Prempeh, 1998) olsa da bu çalışma aşı karşıtları tarafından ciddi şekilde savunulmaktadır (Gülcü & Arslan, 2018: 40). Aşılarla yönelik bu tür suçlamaların yanı sıra toplumsal ve kültürel inanışlar, dini grupların yönlendirmeleri ve kitle iletişim araçlarının etkileri sonucu dünya genelinde aşı karşıtlığı hareketi güç kazanmaktadır (Bekis Bozkurt, 2018). Çocukluk çağı aşıları başta olmak üzere tüm aşılar için aşı karşıtı gruplar sistematik çalışmalar yürütürken, COVID-19 pandemisi ile birlikte aşı karşıtları dikkatlerini bu yöne çevirmişlerdir.

2019 yılı sonlarında Çin’de ortaya çıkan ve altı aylık süre içinde tüm dünyaya yayılan COVID-19 pandemisi nedeniyle pek çok ülkede aşı çalışmaları başlatılmıştır. 2020 yılının Nisan ayında Çin tarafından COVID-19 aşısının geliştirildiği ilan edilmiştir (Sinovac Biotech, t.y.). 11 Ağustos 2020’de de Rusya Sağlık Bakanı tarafından COVID-19 aşısının geliştirildiği duyurulmuştur (Sputnik V COVID-19 aşısı, t.y.). Akabinde DSÖ tarafından ilk onaylanan COVID-19 aşısı olarak Biontech-Pfizer aşısı uygulanmaya başlanmıştır (Pfizer-BioNTech COVID-19 aşısı, t.y.). Dünya genelinde aşılamaya çalışmalarına başlanmasıyla birlikte Türkiye’de de COVID-19 aşısı geliştirme çalışmaları başlatılmıştır.

Dünya genelinde aşı ile bağışıklama sürecine paralel olarak 25 Kasım 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Çin tarafından geliştirilmiş olan Sinovac aşısı için anlaşma sağlandığını açıklamıştır (Türkiye’de COVID-19 aşılması, t.y.). Bu açıklamanın ardından Türkiye’de sosyal medya üzerinden bir aşı karşıtlığı tartışması yürütülmeye başlanmıştır. Özellikle İtalyan Doktor Roberto Petrella’nın daha sonra çoğu sosyal medya araçlarından kaldırılan aşuya ilişkin açıklamalarda bulunduğu videosunun (Haber Takvimi, 2020) yayılmasıyla birlikte aşuya yönelik artan tereddütler aşı karşıtlarının sosyal medya üzerindeki tepkilerini artırdığı gözlemlenmiştir. 30 Aralık 2020 tarihinde Sinovac aşısının Türkiye’ye gelmesi, Sağlık Bakanlığının Biontech-Pfizer ile anlaşma yaparak uygulamaya başlaması ve son olarak Türkiye’deki aşı çalışmalarında ciddi yol kat edilmesinin ardından (Türkiye’de COVID-19 aşılması, t.y.) Türkiye’deki aşılamaya faaliyetleri hız kazansa da aşı karşıtlığı da ciddi bir şekilde yükselmeye devam etmiştir.

COVID-19 aşılarının hızla geliştirilmesiyle birlikte COVID-19 özelinde başlayan tartışmalar tüm aşılarla yönelik tartışmaları yeniden ve daha güçlü bir şekilde gündeme getirmiştir. COVID-19 aşılarının ortaya çıkmaya başladığı andan itibaren bağışıklama konusunda hükümetlerin sürekli çalışma yapmasına rağmen halkın arasında da aşı yaptırmama konusunda ciddi bir duruş görülmektedir. Bu çalışma Türkiye’de COVID-19 aşısına karşı gelişen aşı karşıtlığının temel nedenlerini Twitter paylaşımları üzerinden tespit etmeyi amaçlamıştır. Aşı karşıtlığına neden olan durumların tespit edilmesi ve bu konuda çalışmalar yapılması halk sağlığı uygulamalarında yeni stratejilerin geliştirilmesi için politika yapıcılara yol gösterici olacaktır.

2. Yöntem

Araştırma Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan alınan 13.12.2021 tarih ve 2021/183 sayılı etik kurul izni ve 18.12.2021 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu’ndan alınan izinle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri 25 Kasım 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı’nın Çin Hükümeti ile Sinovac aşısı için gerekli anlaşmaların yapıldığını duyurmasının ardından Twitter’da “#aşıolmayacağım” hashtagi ile biraraya gelen aşı karşıtı grubun 1-31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki toplam 28074 yazılı paylaşımlarının MAXQDA aracılığıyla indirilmesi yoluyla elde edilmiştir. Türkiye’de aşı karşıtlığının özgün yönleri olup olmadığını araştırmak için yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi tekniği ile veri toplanmış ve analiz edilmiştir. Verilerin ayrıntılı analizi ve kodlanması sonucunda elde edilen temalar bağlamında #aşıolmayacağım hashtagi kullanıcıların COVID-19 aşısına karşıtlıklarının nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bulgular değerlendirilirken kullanıcıların tweetleri ile örneklendirilmiş ve atılan tweetlerin aktarımında kullanıcılar K 1, K 2 şeklinde kodlanmıştır.

3. Bulgular

Aşı karşıtlığı literatürü incelendiğinde Jenner'ın çiçek aşısını geliştirmesinin hemen ardından aşı karşıtlığının da ortaya çıktığı görülmektedir. DSÖ, aşı tereddüdü/karşıtlığının, tarihi, sosyokültürel, çevresel, sağlık sistemi/kurumsal, ekonomik veya politik faktörler ile aşının kişisel algısından veya sosyal/akran ortamının etkilerinden kaynaklanan faktörler ve doğrudan aşı ile ilgili sorunlardan kaynaklı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Aşıya, aşığı sağlayana, sağlık hizmetlerine, sağlık çalışanlarına, sağlık çalışanlarının yetkinliğine, sağlık sistemine, sağlık politikalarını üreten politikacılara duyulan güven eksikliği, aşı ihtiyacını algılama, aşığı değer verme ve aşığı erişim gibi faktörlerle ortaya çıktığı bildirilmiştir (WHO, 2014: 12; WHO, 2013: 2-3-4). Aşı tereddüdü/karşıtlığı son yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de aşığı reddeden kişilerin sayısının artışı ile sonuçlanmıştır (Gür, 2019: 1-2).

Pek çok ülkenin yasalarında zorunlu aşı uygulaması olmasa da 2018 yılında bir hayır kurumu olan Wellcome (2019: 7) tarafından yapılan bir araştırmada dünya genelinde ebeveynlerin %92'sinin çocuklarına çocukluk çağı aşıklarını yaptırdıkları görülmüştür. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre ankete katılanların %79'u aşıkların güvenli olduğuna katıldıklarını ifade etmişlerdir. Ancak aynı çalışma Vanderslott ve çalışma arkadaşları (2019) tarafından araştırma sorularının katılıyorum ve katılmıyorum şeklindeki cevapları nedeniyle bu kadar olumlu bir sonuca ulaşıldığı konusunda eleştirilmektedir. Onlara (2019) göre, ülkeler arasındaki farklılıklar ve kararsızların yorumlarının farklı şekillerde araştırılmaya ihtiyacı vardır. Aşının güvenilirliğini sorgulayan grubun sayısındaki artış önemli bir durum olarak görülmektedir.

COVID-19 aşısının Türkiye'de uygulanmaya başlamasının üzerinden geçen 1 yıllık süre içinde nüfusun %82,30'u aşılanmış olsa da bazı illerde bu oranın %60'lar civarında olduğu görülmektedir (Günlük Aşı Verileri, 2021, 19 Aralık). Aşı konusunda yapılan tüm çalışmalara rağmen 18 yaş üstü bireylerde %100 bağışıklama oranına ulaşamamasının en önemli nedenlerinden biri aşı karşıtı bireylerin aşığı karşı yürüttükleri çalışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Twitter'da biraraya gelen ve "#aşıolmayacağım" hashtagi ile tweet atan kullanıcıların aşı karşıtlığı argümanları "1) virüsün gerçek olmadığı düşüncesi, 2) hastalığın insan üretimi olduğu düşüncesi, 3) güvensizlik, 4) medya manipülasyonu, 5) dinsel norm ve ifadeler, 6) özel ve bireysel hayata/alana müdahale ve 7) aşı taraftarları ve karşıtları arasındaki belirsiz suçlamalar" temaları bağlamında incelenmiştir.

3.1. Virüsün Gerçek Olmadığı Düşüncesi

COVID-19 virüsünün ortaya çıktığı ilk günden itibaren tartışılan en önemli konular arasında yer alan gerçekten böyle bir virüsün/hastalığın var olup olmadığı konusudur (Karaca, 2020; Akit, 2020; Lytvynenko, 2020). COVID-19 virüsünün gerçekte ilaç üreticileri tarafından ilaç ve aşı satışı gerçekleştirilmek için ya da küresel güçler tarafından yeni bir dünya düzeni kurmak için uydurulduğu düşüncesi tartışılarda önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda "aşı Truva atı" (f: 1372), "plandemi/plandemi tiyatrosu" (1336) gibi paylaşımlarla aslında COVID-19'un gerçek bir hastalık olmadığı çeşitli amaçlara ulaşmak için uydurulmuş olduğu iddia edilmektedir. "Salgın nerede?" (K 1), "aşı olmam için bir neden yok sizin uyduruk pandeminize inanmıyorum" (K 2), "olmayan sahte salgınlar icat ediliyor ve bunun için aşıklar hazırlanıyor" (K 3), "kimse COVID-19'dan ölmedi. Her insanın vücudunda COVID-19 virüsü zaten var" (K 4) paylaşımlarıyla virüsün gerçek olmadığı düşüncesi ifade edilmektedir. Plandemi/plandemi tezgahı, aşı Truva atı benzeri söylemler ile pandeminin dünya çapında oynanan bir oyun olduğu, özellikle küresel sermaye sahiplerinin bu korku sayesinde dünyayı istedikleri gibi yönetmek istedikleri ifade edilmektedir. Bu konudaki tartışmalar özellikle Bill Gates adı üzerinden sürdürülmektedir. "Tüm Dünyaya silah satan zihniyet şuan aşı satmaya hazırlanıyor. Bu kadar zorum gormek! Arastirin okuyun. İnsanlığı aşılacağım diyen Bill Gates bugüne kadar ne kendine nede ailesine tek bir aşı dahi yaptırmamış. Bunu ben değil çocuklarının doktoru söylüyor." (K 5) ifadesine benzer söylemler sıklıkla tekrarlanırken hastalığın gerçek olmadığı, insanların korkutulduğu iddia edilmektedir.

3.2. Virüsün İnsan Üretimi Olduğu Düşüncesi

Dünya çapında aşı karşıtlarının temel argümanlarından biri de COVID-19 pandemisinin özellikle dünya nüfusunun azaltılması ya da insanları kontrol etmeyi sağlayacak çeşitli araçların insanlara enjekte edilmesi gibi projelerle insan eliyle laboratuvar ortamlarında üretildiğidir (Lytvynenko, 2020). Bu konuda Bill Gates başta olmak üzere, pekçok kişi dünya nüfusunu kontrol altına almak için insanların kısırlaştırılması konusunda bu hastalığı üretmekle suçlanmaktadır. Ortaya çıkarılan hastalığın insanların DNA'sını değiştirmek, insanlara çip takmak ve bu çipler aracılığıyla insanları kontrol etmek (Bit Chute, 2020) amacıyla üretildiği iddia edilmektedir. Türkiye'de sosyal medya kullanıcıları üzerinde yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarına göre de aşı karşıtı sosyal medya kullanıcıları virüsün laboratuvar ortamında üretildiğini düşünmektedirler (Akyüz, 2021: 179). #aşılmayacağım hashtaginde de sıklıkla Bill Gates (1293) ismi hastalığın üreticisi, dünya nüfusunun azaltılması projesini ortaya çıkaran kişi, 5G teknolojisinin üreticisi gibi durumlarla birlikte anılmaktadır. "Bill gates 2018 de bir pandemi olacağını öngörmüş. Aşı yapılmadan önce bir daha düşünün!" (K 6) şeklindeki paylaşımlarla Bill Gates'in bu hastalığı üreten kişi olduğu konusunda insanlar uyarılmakta ve aşı yaptırmamaları istenmektedir.

3.3. Güvensizlik

Aşılarla karşı oluşan güvensizliğin farklı noktalarda ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Güvensizlik konusu aşılarla ve aşıların içeriklerine karşı duyulan güvensizlik ve genel güvensizliğin aşılarla yansımaları olarak kategorize edilmiştir.

3.3.1. Üretilen Aşı veya Aşılarla Güvensizlik

Genellikle uzun süreli aktif bağışıklığın kazandırılması için uygulanan aşılar temel olarak "patogen organizmaların zayıflatılmış ya da ölü bir şekilde vücuda verilmesidir." (Gülcü & Arslan, 2018: 34). Aşılar canlı atenüe aşılar, inaktif aşılar, mRNA ve DNA içeren aşılar, vektör aşıları gibi türlere ayrılmaktadır (Aşı Türleri, t.y.). Aşı karşıtı gruplar özellikle COVID-19 aşılarının virüsün genetik kodunu taşıyan RNA ve mRNA içeriğiyle üretilmiş olmasına (Okuyay, 2020; Aşı Türleri, t.y.) karşı tereddütlerini dile getirmektedirler. Bu bağlamda DNA, RNA ve mRNA kavramları 3327 kez tekrarlanarak aşı içeriklerine vurgu yapılmıştır. Bu tür aşıların insanın genetik yapısını bozduğu bu nedenle zararlı olduğu anlayışı hâkim kanıdır. Çok sayıda "insanın kimyasını bozacak zararlı maddelerin vücudama girmesini istemiyorum." (K 7) ifadelerinin yer aldığı tweetlerle RNA ve mRNA aşılarına karşı duruş sergilenmektedir.

Aşıların yan etkileri de içeriğiyle birlikte tartışılan önemli konular arasındadır. Aşılar üretim aşamasında ve kullanıma sunulmasının ardından etkililiği ve yan etkileri gibi konularda sürekli olarak test edilmektedir. Ancak hiçbir aşı tam olarak güvenli değildir ve çeşitli yan etkiler gelişebilir (Gülcü & Arslan, 2018: 40). Literatürde aşıların lokal, sistemik ya da allerjik yan etkilerinin görülebileceği bildirilmiş ve bu tür durumlarda aşının bireye sağlayacağı yarar ile karşılaşılabileceği zararın bir değerlendirilmesi yapılarak karar verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Akşit 2012: 7-8). COVID-19 aşılarında karar alıcılar COVID-19 aşısını yaptıranlarda aşı yaptırmayanlara göre hastalık insidansındaki azalma yüzdesi ile gösterilen aşı etkisine göre tavsiyelerde bulunmaktadırlar (Hekimoğlu, 2016: 56-57). Bu bağlamda her ülke kendi yasaları çerçevesinde kararlar almakta ve uygulamaktadır. Türkiye'de DSÖ, Avrupa İlaç Ajansı (EMA), ABD Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) veya T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu (TİTCK) tarafından ruhsatlandırılan aşılar uygulanmaktadır (Aşı İçerikleri, t.y.). Ancak COVID-19 aşılarında diğer aşılarla izlenen prosedürün izlenmemesi nedeniyle ciddi bir güvensizliğe yol açtığı görülmektedir.

Normal şartlar altında aşılar önce hayvanlar üzerinde denenir. Ardından 20-100 kişilik küçük insan grupları üzerinde 1 ila 2 yıl süren araştırmalar yapılır. Faz 1 aşaması olarak adlandırılan bu sürecin COVID-19 aşıları için 3 aya indirilebileceği öngörülmüştür. 100 ila 300 kişi arasında gerçekleştirilen Faz 2 çalışması genellikle 2 ila 3 yıl sürmekteyken COVID-19 aşılarında bu sürecin 8 aya düşürülebileceği düşünülmüştür. Normal şartlar altında 2 ila 4 yıl süren ve 300 ila 3000 kişilik gruplar üzerinde gerçekleştirilen bir araştırma sürecini kapsayan Faz 3 çalışmaları COVID-19 aşılarında Faz 2

çalışmalarıyla birleştirilmiştir. Faz 3 çalışmasının ardından devletlerin denetleyici kuruluşları genellikle 1 ila 2 yıl süren Faz 3 çalışma sonuçlarını inceleme ve ruhsatlandırma sürecini COVID-19 için birkaç aylık bir sürece indirmişlerdir. Aşıların geliştirilmesinde son aşama olan Faz 4 aşaması ise aşının kitlesel olarak kullanıma başlanmasının ardından devam eden güvenilirlik testlerini ifade etmektedir (Yavuz, 2020: 226; Wellcome, 2021; Okyay, 2020: 229-230).

Geleneksel metodlarla geliştirilen aşılar özellikle maliyetleri nedeniyle bir aşama bittikten sonra diğerine geçilmesi şeklinde ilerlemektedirken, COVID-19 sürecinde ölümleri hızla durdurmak ve ekonomik sorunları çözmek amacıyla daha önce benzeri görülmemiş bir uluslararası işbirliği ile kademeli aşı geliştirme yolları terk edilerek maliyetler dört katına çıkarılma pahasına aşı üretiminin hızlandırılması sağlanmıştır (Wellcome, 2021). Bu durum aşı karşıtı grupların tereddütünün ve tepkisinin artmasına neden olmuştur. Özellikle COVID-19 aşı testlerinin normal aşı sürecinden daha hızlı gelişmiş olması tüm testlerinin yapılmadığı, henüz test aşamasında olan aşuların insanlar üzerinde denendiği yorumlarının yapılmasına yol açmıştır. Aşı karşıtı gruplar testleri tamamlanmayan aşularla insanların denek (510), fare (299), maymun (145), hayvan (156) yerine konularak deneyler yapıldığını iddia etmekte ve bu nedenle aşı olmayacaklarını belirtmektedirler. “Ben kobay değilim” (K 8), “kimsenin deney maymunu ya da kobay faresi değilim, asla da olmayacağım” (K 9) şeklindeki ifadelerle aşı olmayı reddetmektedirler. “Aşı olmayacağım çünkü bu zamana kadar bilinen bütün hastalıkların, aşı bulunması ve deneklerin olumlu ya da olumsuz sonuçlarını görmeleri 20-30 yıl sürmüştükten COVID 19 aşısı 1 yıl içerisinde nasıl kullanılabilir hale geldi? Zehiri hazırlarken panzehiri de hazır mıydı?” (K 10) benzeri sorularla hem COVID-19 aşısının geliştirilme sürecinde aşuya duyulan güvensizlik hem de bu sürecin başka amaçlara hizmet ettiği düşüncesi dile getirilmektedir.

Aşı uygulamasının gönüllülük esasına dayanması, Türkiye’de çiçek aşısı dışında hiçbir aşının zorunlu aşı kapsamında olmaması (Resmi Gazete, 1930) ve COVID-19 aşularının uzun süreli sonuçlarının bilinmemesi nedeniyle üretime ait hatalar dışında aşı üreticilerinin bir sorumluluk kabul etmemesi dolayısıyla Sağlık Bakanlığı tarafından aşılama öncesi imzalı şekilde alınan aşı uygulaması bilgilendirme ve onam formu da aşılara karşı bir güvensizliğin oluşmasına neden olmaktadır. “Aşı yaptırdınız, sakat kaldınız ya da başka ciddi şekilde hastalandınız. Hak arayamayacaksınız. Sağlık Bakanlığını da aşı firmasını da dava edemeyeceksiniz. Aşı yapılırken sorumluluğu kabul ettiğinize dair imza isteyecekler. BIONTECH Sorumluluk kabul etmiyormuş!” (K 11) ifadesi tam olarak bu formun gerçeklerini yansıtmamaktadır. Onam formunda belirtilen temel husus aşının üretiminden kaynaklı ve aşı uygulamasından kaynaklı hataları kapsamamaktadır. Bu nedenle, Türk Tabipler Birliği (TTB) de Bakanlığa bu endişeleri giderici bir form hazırlamanın gerekliliklerini ifade eden bir yazı yazmıştır (Türk Tabipler Birliği, 2021).

3.3.2. Genel Güvensizliğin Aşıya Yansımaları

COVID-19 pandemisinin laboratuvar ortamında geliştirildiği fikrini benimseyen grubun aynı zamanda aşılara karşı da benzer bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Özellikle aşının dünya nüfusunu azaltmak için kısırlaştırıcı bir etkiye sahip olduğu düşüncesi öne çıkmaktadır. Bu söylem Bill Gates’in aşı çalışmalarında ön planda yer almasına vurgu yapılarak dile getirilmektedir. “Ne doktor ne bilim adamı olmayan Bill Gates ne hikmetse aşı işinde. Dünya nüfusuna ne olacağını aşının nasıl yapılacağını ne amaçladığını söylüyor! Hala uyanmayacak mıyız?” (K 12) gibi ifadelerle COVID-19 aşısının farklı amaçları olduğu vurgulanmaktadır.

Aşıların içinde 5G teknolojisi ile gerçekleştirilen insanları takip etmeye ve yeni bir yönetim biçimi oluşturmaya yönelik çipler olduğu iddiası da dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’deki aşı karşıtlarının da gündeminde yer almaktadır. “Dijital köleliğe hayır, çip takılmasına ve kontrollü sosyal hayata hayır...” (K 13) söylemi sıklıkla tekrar edilen ifadeler arasında yer almaktadır. COVID-19’un sonuçlarının abartıldığı, bu yolla insanların aşı olmaya ikna edildiği ve küresel sermaye sahiplerinin dünya nüfusunu ve kitlelerin yaşam biçimlerini kontrol altında tutmaya çalıştıkları iddia edilmektedir. İnsanların ayaklanması, bu planlara karşı koyması ve aşı yaptırmaması çağırısı yapılmaktadır.

Aşı karşıtı grubun en önemli savunularından biri virüsün doğal yollarla atlatılabileceğidir. “Aşılar ile insanları kısırlaştıracaklar ya da öldürecekler oyuna gelmeyin. Korona büyütülüyor, ölenler farklı

hastalıktan veya corana ilaçlarından ölüyor. Artık uyanın geç olmadan Avrupa’da millet sokaklara dökülüyor korona yalanını protesto etmek için.” (K 14) benzeri ifadeler özellikle bilim insanlarının söylemleri ile kendilerine destek bulmaktadırlar. Çok sayıda bilim insanının aşı karşıtı söylemleri tweetlerin içeriğinde aktarılmaktadır: “Mutlaka dinleyin önemli itiraf aşısı genetik içeriyor. Enf. hast. ve mikrobiyoloji uzm. Dr. Meltem Özen ‘uzun vadeli sonuçlarını görmeden aşığı yaptırmam. Uzun vadede bazı bağışıklık sistemi hastalıklarına yol açabilir. Aşı genetik bir materyalle hücrenize komut veriyor” (K 15).

Bilim insanlarının aşı karşıtı söylemlerine karşın aşı taraftarı olan bilim insanları ise sıklıkla küresel sermayenin piyonları olarak vurgulanmakta ve çeşitli ithamlara maruz bırakılmaktadırlar: “Şu pLandemi tezgahında bile bir hayır çıktı aslına bakarsanız. İpleri küresel sermayenin elinde olan o kadar çok akademisyen ve doktor varmış ki. Araştırsak bulamazdık. Ne zaman ki halk uyandı ve aşı olmayacağım dediği an hepsi inlerinden çıktı.” (K 16). Komplo teorileriyle tanınan David Icke’nin dünyayı belli güçlerin yönettiği söylemleri sıklıkla vurgulanmakta ve videoları paylaşılarak bu grubun argümanlarını desteklemek için kullanılmaktadır (TV5, 2019). “Bill Gates’in dünya nüfusunu azaltmak için fonladığı aşıları kimse vurdurmazacaktır. Küreselciler kazdıkları kuyuya düşecek; insanlık, pandemi dolayısıyla küreselcilerin köleliğinden kurutulup bu kapitalist düzeni bitirecektir inşaallah” (K 17) gibi ifadeler ile aşının farklı amaçlara hizmet ettiği düşüncesi sıklıkla vurgulanmaktadır. Roberto Petrella’nın COVID-19 aşısına ilişkin videosu da sıklıkla paylaşılmaktadır (Haber Takvimi, 2020). Bu video aşı savunucularının tuzağına düşmemek için incelenmesi konusunda siyasiler ve bilim insanları uyarılmaktadır: “Sayın Sağlık Bakanımız ve Bilim Kurulu, videoda İtalyan Doktor Roberto Petrella’nın belirttiği hususları dikkatle inceleysek iyi olmaz mı?” (K 18).

Aşılarla duyulan güvensizliğin önemli başlıklarından biri de aşı üreticilerine duyulan güvensizliktir. Özellikle ilk aşığı bulan ülkelerden biri olan Çin’in ürettiği diğer ürünlerdeki kalite standartları aşı ile eşleştirilerek Çin’de üretilen Sinovac aşısının da güvenilir olmadığı fikri geliştirilmiştir. “Ben Çin malı çorap bile giymezken, bana Çin’den gelecek aşığı yapacaklarmış. Millet olarak bir kobay olmadığımız kalmıştı, çok şükür oda geldi başımıza” (K 19) şeklindeki ifade Çin ürünlerine duyulan güvensizliğin Çin aşısına karşı da güvensizlik oluturduğunu göstermektedir.

Çin aşısı dışındaki aşılarla da farklı argümanlar söz konusudur. Aşı geliştirici ilaç şirketlerinden biri olan Pfizer’in CIO’su Albert Bourla’nın aşı hakkında yaptığı açıklamalar (CNBC Television, 2020) aşı karşıtları tarafından aşığı geliştirenler kendileri bu aşığı yaptırmıyor şeklinde değerlendirilerek kendi argümanlarını desteklemek için kullanılmıştır. “mRNA aşısını geliştiren Pfizer’in CEO’su Albert Bourla henüz aşı yaptırmadı. Önceliğin "sağlık çalışanları, huzurevi sakinleri ve personelleri olduğunu söyleyerek ‘Daha önce aşı olmama konusunda kararlıyız’ dedi. Adamlar iyi dalgasını geçiyor” (K 20) benzeri ifadelerde Albert Bourla’nın ifadeleri yanlış ya da yanlış bir şekilde değerlendirilerek aşıların zararlı olduğu fikri savunulmuştur.

Aşı üreticilerinin kendi ülkelerinde aşı uygulamadıkları [Çin hiç aşı olmadan atlattı!] (K 21), aşı üreticilerinin kendilerinin aşı yaptırmadığı [aşığı bulanların kendileri ve yanındaki çalışanları aşı olmuyorsa ben niye aşı olayım!] (K 22) ve Avustralya Brisbare Eyaleti Ticaret Bakanı Annastacia Palaszczuk’un aşı görüntüleri paylaşarak (ABC News Australia, 2021) siyasilerin aşı yaptırmadığı, insanları kandırmak için oyun oynadıkları [Bak bak bunlar da bizi yiyecek. Şırınganın kapağını açmadan mı aşı yapıyorlar?] (K 23) iddia edilerek aşığı karşı olma nedenleri gösterilmektedir. Özellikle siyasilerin COVID-19 pandemisinde önceki söylemleri ve eylemleri sıklıkla küresel sermayenin destekçileri olarak görülmelerine neden olmaktadır. “25 Ocak’ta sunulmuş Meclise, bir de tasarının hazırlanma aşaması var. Virüs yokken teklif varmış ilginç” (K 24) ve “Yahu daha aşı yokken hatta virüs bile yokken nasıl oldu da zorunlu aşı için kanun teklifi meclise geldi?” (K 25) gibi söylemler ile 25 Ocak 2019 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından meclise sunulan çocukluk çağı aşıları ile ilgili yasal düzenleme yapılmasına ilişkin kanun teklifi kastedilerek (Türkiye Büyük Millet Meclisi, t.y.) planlı bir süreç işletildiği iddia edilmektedir. Ancak bu kanun teklifinde pandemi ya da COVID-19 ifadeleri yer almadığı gibi teklif tamamen çocukluk çağı aşıları ile ilgilidir. İktidar ve muhalefet partilerinin milletvekillerinin bu konuda birlikte hareket etmesi de her iki grubun da küresel sermayeye

hizmet ettikleri yorumlarına neden olmaktadır. Küresel çapta koruyucu sağlık hizmetlerinin en önemli unsurlarından biri olan aşılama politikasının başarısı aşılama oranlarıyla ölçülmekteyken (Akşit, 2012: 11), siyasiler televizyonlarda övünmekle suçlanmaktadır: “TV’de övünüyorlar, ilk aşılanan ülkelerden biri Türkiye diye. Kimse demiyor "Biz deneme tahtası mıyız neden diğer ülkeler değil de biz oluyoruz önce!".” (K 26).

3.4. Özel ve Bireysel Alana/Hayata Müdahale

Aşıların herhangi bir hastalık veya komplikasyona neden olmayacağını belirten DSÖ, bağışıklama uygulamalarının bir insan hakkı olduğunu kabul eder (Vaccines and Immunization, t.y.). Ancak aşı uygulaması hem DSÖ için hem de pek çok devlet açısından tavsiye niteliğindedir. Bazı devletler ise kanunlarında düzenleme yaparak yapılmadığı takdirde yaptırım uygulanmasına neden olan zorunlu aşı uygulamasına sahiptir (Sindel, t.y.). Fransa ve İtalya 2018 yılında zorunlu aşı sayısını 3’ten 11’e çıkarırken; Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) okula giden çocuklar zorunlu aşı uygulamasına tabidir (Vanderslott vd., 2019).

COVID-19 aşılarıyla birlikte aşılamanın zorunlu hale getirilmesi tartışmaları da gündeme gelmiştir. Tarihsel süreçte zorunlu aşı uygulamasına sahip olan ülkelerdeki oranlar tartışmaya açılırken bunların başarısının nedenleri ülkenin tarihi, kültürel ve toplumsal normları ile yasanın uygulanma biçimine göre farklılık göstereceği, ayrıca zorunlu aşı uygulaması bulunmayan pek çok ülkede yüksek aşılama oranlarının olduğu gösterilerek zorunlu aşı uygulaması ile halkın güvenini zedeleme konusu gündeme gelmiştir (Vanderslott vd., 2019). Tüm bu tartışmalara rağmen COVID-19 pandemisiyle birlikte bazı devletler zorunlu aşı uygulamasını yasalaştırarak (The Local, 2020) aşıların gelişimiyle birlikte uygulamaya koymuşlardır.

Türkiye’de aşı uygulaması tıbbi bir müdahale olarak kabul edildiği için aşı uygulaması kişinin ya da velisinin iznine tabidir (Sindel, t.y.). T.C. Sağlık Bakanlığı, Genişletilmiş Bağışıklama Programı (2008) ile çeşitli hastalıkların bağışıklığını sağlamak için aşı uygulaması gerçekleştirir. Ancak Türkiye’de çiçek aşısı dışında diğer aşılar zorunlu aşı kapsamında yer almamaktadır (Sindel, t.y.). Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun (Resmi Gazete, 1930) 88. maddesinde Türkiye’deki tüm fertlerin çiçek aşısı yaptırmasının zorunlu olduğu, 89. maddesinde ise çocuğun çiçek aşısı olmasında anne ve babasının eşit şekilde sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Son zamanlarda çocuklara uygulanan aşıların tartışılabilir hale gelmesiyle birlikte konu mahkemelere taşınmıştır. Akkoyunlu (2017: 57) Yargıtay’ın çocuklara velisinin izni olmadan aşı uygulanabileceğine hükmetmesine rağmen Anayasa Mahkemesinin aksi yönde karar alarak aşının rıza olmaksızın uygulanmasının hak ihlali olduğu yönündeki kararlarının ardından Yargıtay’ın da kararlarını değiştirdiğini aktarmıştır. Mahkeme kararlarının da gösterdiği üzere Türkiye’de tıbbi müdahale olarak kabul edilen aşılama uygulaması bireylerin tercihlerine bırakılmıştır. Ancak COVID-19 sürecinde yapılan uygulamalar ile insanların aşı yaptırma zorunda bırakılarak kişisel alana müdahale edildiği fikri aşı karşıtlarının mücadele alanlarından birine dönüşmüştür.

Aşı uygulaması zorunlu olmasa da çeşitli uygulamaların bireysel alana müdahale etmeyi sağladığı düşüncesiyle “aşı olma tamam ama: uçak bileti alamazsın, otobüse binemezsin, hastaneye alınmazsın, okula gidemezsin, pazara giremezsin, markete alınmazsın dersiniz de aynı yola çıkıyor” (K 27) gibi ifadeler sıklıkla aşı karşıtı grup tarafından dile getirilmiştir. Zorunlu aşı uygulamasını zorunlu hale getirmenin faşist (249) bir uygulama olduğu “Aşı olmayanlara yaptırım uygulamak, haklarını engellemek insanlık suçudur” (K 28), “Sana ne benim bedenimden?” (K 29), “İnsanlara kendi iradesi dışında hiç bir kuvvet hiç bir şeyi zorla yaptıramaz!! Özetle benim bedenim benim kararım kimse hiç bir şeyi zorla yaptıramaz NOKTA!!” (K 30) şeklindeki ifadelerle vurgulanmaktadır. “#aşıcıfaşistler” hashtagi de 73 kez #aşılımayacağım hashtagi ile birlikte kullanılmıştır [#aşıcıfaşistler bir olmuşlar üzerimize geliyorlar] (K 31). Benzer şekilde “#kimesordunfahrettinkoca” hashtagi de 4785 kez birlikte kullanılan hashtagler arasında yer almaktadır.

Aşının uygulanmaya başlamasının ardından aşının herkes tarafından ulaşılabilir hale gelmesi sonucunda sosyal hayattaki kısıtlamalar ortadan kaldırılarak aşı ya da PCR testi zorunlulukları çeşitli kuruluşlara girişlerde uygulanır hale gelmiştir. Özellikle Eylül 2021’de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yüksek Öğretim Kurulu’na (YÖK) bağlı okulların açılmasıyla birlikte okullara devam edebilmek

için aşı yaptırılması ya da aşı yaptırmak istemeyenlerin haftada iki kez PCR testi yaptırması zorunluluğu getirilmiştir (Habertürk, 2021). Bu durum aşı karşıtı grubun özel hayata müdahale edileceği, çeşitli uygulamalarla insanların aşıya zorlanacağı öngörüsünün gerçekleştiğini göstermektedir.

3.5. Medya Manipülasyonu

Aşı karşıtı grupların söylemleri üzerine medyada yapılan çeşitli araştırmalar (Leask & Chapman, 1998; Davies vd., 2002) medyanın aşı karşıtı grupların güç kazanmasında ciddi etkileri olduğunu göstermektedir. Aşılar hakkındaki bilgilerin kasten çarpıtıldığı, halktan saklandığı, aşı karşıtı uzmanların görüşleriyle gerçeklerin ortaya çıkarıldığı, kar amaçlı ortaklıkların kurulduğu, aşı uygulamalarının sivil alana müdahale etmek için hükümet denetimi çabası olduğu, çeşitli hastalıklara neden oldukları ve pek çok hastalığın aşılama yapılmadan doğal yollarla atlatılabileceği fikrinin medyada kendine sıklıkla yer bulduğu tespit edilmiştir (Leask & Chapman, 1998). 23 Temmuz 2001'de 7 arama moturu üzerindeki 10 aşı karşıtı site üzerinde yapılan bir araştırmada da benzer bulgular elde edilmiştir (Davies vd., 2002). COVID-19 sürecinde de kitle iletişim araçları ve sosyal medya araçlarında da önceki çalışmalarla benzer temalar bağlamında aşı karşıtlığının geliştiği görülmektedir. Aşı karşıtlığının artışı için çeşitli ülkeler sosyal medya şirketlerinden aşı karşıtı mesajları yasaklamalarını istemişlerdir (Vanderslott vd., 2019). Ancak bu tür uygulamalar aşı karşıtı grupların medyaya karşı tavır almalarına neden olmuştur.

#aşılmayacağım hashtaginde de medyada gerçek bilgilerin uzmanlar tarafından çarpıtıldığı, halkın manipüle edildiği, insanların korkutulmuş aşıya mecbur bırakıldığı ifadeleri yer almaktadır. Kitle iletişim araçlarının COVID-19'u abarttığı, aşı propagandası yaptığı iddia edilmektedir. "Medya aracılığı ile yayılan bir korona" (K 32), "medya neyi gizliyor?" (K 33), "satılmış, sahtekâr medya" (K 34) şeklindeki tweetlerle medyanın olayları büyüttüğü, küresel sermaye sahiplerine hizmet ettiği ve insanları manipüle ederek aşıya zorladığı iddia edilmektedir. Aşı karşıtı gruplar da suçladıkları medya araçlarıyla benzer şekilde (Leask & Chapman, 1998: 22) sosyal medya araçlarında sıklıkla COVID-19 aşısı sonrası hasta olduğu iddia edilen kişilerin görüntülerine yer vermektedir (Örneğin; "Türkiye'de 'Çin aşısı' olan 12 kişiye koronavirüs bulaştı" (K 35) tweeti ile birlikte paylaşılan görüntüler). "Aşı olduktan sonra, yüzümün yarısını hissetmiyorum" (K 36) şeklindeki ifadelerle gerçekleri çarpıtma konusunda suçladıkları medya ile benzer şekilde uzmanların görüşlerinin ve söylemlerinin (TRT Haber, 2020) kısa versiyonlarına yer vererek "bu konuşmayı unutmayın. Bakın Bilim Kurulu üyesi Prof. Dr. Serhat Ünal, hangi aşıyı olacaksınız sorusuna; Bakanlığının onayladığı aşıya güvenirim ama bu hastalığı geçirdim. Antikorum yüksek, bu yüzden aşı olmama gerek yok. Aşı olmayacağım diyor" (K 37).

3.6. Dinsel Norm ve İfadeler

Jenner'ın çiçek aşısını uygulamaya başlamasının ardından E. Massey'de Tanrı'nın insanları cezalandırmak için hastalıkları gönderdiği ve hastalıkları önlemeye çalışmanın Tanrı'ya karşı gelmek olduğu yönündeki itirazı ile aşı karşıtlığını gündeme getirmiştir (Badur, 2011: 83). Bu tarihten itibaren de aşı karşıtları sıklıkla Massey'in ifadesine benzer şekilde aşının şeytana uymakla eş olduğu vurgusunu yapmışlardır. #aşılmayacağım hashtaginde de dinsel norm ve ifadelerin yer aldığı tweetlere sıklıkla yer verilmektedir: "Kendimizi bildik bileli yok o aşısı yok bu aşısı olduk durduk. Vücudun doğal savunma mekanizmasını deldik durduk. Bizleri yaratan yüce Allah bu hastalıklara karşı savunmasız mı yarattı da bu aşıları olduk?" (K 38).

Aşı uygulamasına Diyanet İşleri Başkanlığının verdiği destek de aşı karşıtı gruplar arasında tepkiye neden olmuş ve bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı dine ihanet etmekle suçlanmıştır: "Müslümanlar ölecek diye savaşa gitmez mi? Plandemi oldu safları ayırdınız. Yazıklar olsun şimdi de cuma namazına hıyanetten (Diyanet İşleri Başkanlığı kastediliyor) bildiri geldi yazık çok yazık" (K 39). Diyanet İşleri Başkanlığının başka konulardaki konuşmalarından rahatsızlık duyduğu iddia edilen grupların bu süreçte bu kurumu kendi amaçlarına alet ettiği, din aracılığıyla insanların aşı tuzağına çekildiği ve dinin bu konuda araç haline getirildiği savunulmaktadır.

3.7. Aşı Taraftarları ve Karşıtları Arasındaki Belirsiz Suçlamalar

İncelenen #aşılmayacağım hashtaginde aşı karşıtı olan gruba aşı taraftarı olan grubun verdiği cevaplar da yer almaktadır. Bu grup özellikle zaman zaman küçümseyici bir dille [Pfizer viagrayı piyasaya sürdüğünde çip mip demiyordunuz ama...] (K 40), zaman zaman karşı tarafı cahil ve aptal olmakla suçlayarak [Aşı olmak istemeyen AKILLI ve BİLGİLİ insanları ikna etme çabalarını yanlış buluyorum. Aşı olmasınlar zaten çünkü bütün nüfusa yetecek kadar aşı yok. Biz APTAL ve CAHİLLER'e ancak yeter aşı miktarı.] (K 41) zaman zaman da ortaya koydukları bilimsel kanıtlarla [Aşağıdaki grafik her çocuğun 13 yaşına gelene kadar olduğu aşuları gösteriyor. Yani dünya kartelleri sizi aşı yoluyla kısır bırakmak, genlerinizi tahrip etmek, öldürmek vs vs isteseydi çoktan yapmıştı bunu. Çok kasmayın yani.] (K 42) paylaşımıyla aşı karşıtlarının argümanlarını çürütülmeye çalışılmaktadır.

Aşı taraftarlarının söylemlerine benzer şekilde aşı karşıtları da aşı taraftarlarını cahil ve aptal olmakla itham etmekte [Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar bu olsa gerek hala dönen oyunları filmleri görmeyip aşının kurtuluş olduğunu düşünen kör cahiller sürüsü var ülkemizde maalesef] (K 43) ve bireysel tercihlere saygı duymamakla [Aşı olmayı reddeden insanlarla alay edilmesi, aşağılanması kasıtlı mı yapılıyor? Sanki aşı olanlar aydın, bilimin neferleri, aşığı reddedenler, cahil, bilgisiz. Size ne ki herkesin kendi bedeni...] (K 44) eleştirmektedirler. Her iki grubun söylemlerine bakıldığında aşı taraftarı ve aşı karşıtı grupların karşı tarafın cahil insanlardan oluştuğu ve farklı fikirlere karşı tahammülsüz oldukları gibi benzer söylemleri kullanması aralarında suçlamalara dönüşmektedir.

Sonuç

Hastalıkların çevresel koşullarla ilişkisinin bilimsel kanıtlarla ortaya koyulmasının ardından en önemli halk sağlığı uygulamalarından biri olarak kabul edilen aşılama yoluyla bağışıklık kazandırma uygulaması önem kazanmıştır. Aşı bugün her ne kadar tüm dünyada hastalıkların önlenmesi, salgınların kontrol altında tutulması için bugün bilinen en etkili yollardan biri olarak kabul edilse de aşılama hastalıklarla ilişkisini gösteren/gösterdiği iddia edilen bilimsel çalışmalar, aşı karşıtı bilim insanlarının ifadeleri ve aşı karşıtı medyanın söylemleri aşılama güvenliliğinin tartışılmasına neden olmakta ve beraberinde aşı karşıtlığının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Yapılan araştırmalar dünya genelinde aşılama güvenliliğinden tereddüt eden çok sayıda insan olduğunu ve aşı karşıtlığının yaygınlık kazandığını göstermektedir. Aşılar karşı duyulan güvensizlik COVID-19 aşılama çalışmaları sırasında da ortaya çıkmış ve dünya genelinde ciddi taraftar kitlesi kazanmıştır.

COVID-19 olarak adlandırılan virüsün yayılmasını önlemek ve kontrol altına almak amacıyla geliştirilen aşılama bugüne kadar görülmemiş bir hızla geliştirilmeleri nedeniyle çok sayıda insanın bu aşılama güvenliliğini sorgulamasına neden olmuştur. Aşıların üretim aşamasında geleneksel aşı prosedürlerine uyulmaması aşılama test aşamasından geçirilmeden kitleler üzerinde denendiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Aşı karşıtı pek çok insan uzun süreli sonuçlarını görmeden aşı olmayı reddetmektedirler. Aşılar karşı geliştirilen tereddütün en önemli nedenlerinden biri de COVID-19 aşılama mRNA türünde olmasıdır. mRNA türü aşılama insanın genetiğine zarar verdiği fikrini benimseyen çok sayıda insan bu tür aşılama karşı çıkmaktadır. Aşılar karşı güvensizliğin oluşmasındaki önemli etkenlerden biri de Sağlık Bakanlığı tarafından aşı uygulaması bilgilendirme ve onam formunu imzalama zorunluluğu uygulanmasıdır. Bu form insanlar tarafından aşılama test aşamasının henüz bitmediği için aşı üreticisinin ve devletin sorumluluk almadığı, üreticileri ve uygulayıcıları tarafından bile güvenilmeyen bir aşılama insanlara uygulandığı yönünde yorumlanmakta ve bu nedenle aşı reddedilmektedir.

Çeşitli zamanlarda küresel sermaye sahipleri ve siyasetçiler tarafından yapılan konuşmalar örnek gösterilerek dünya nüfusunu azaltmak, kitleleri kontrol altında tutmak, ilaç ve aşı satışı yapmak gibi nedenlerle virüsün insan eliyle üretildiği önemli iddialar arasında yer almaktadır. Aşılama kısırlaştırıcı etkisi olduğu, içinde insanları kontrol etmeyi sağlayan çiplerin olduğu iddia edilerek bağışıklamayı reddetmektedirler. Aşı karşıtı bilim insanları konu hakkında otorite olarak kabul edilirken, aşı taraftarı olan bilim insanları küresel sermayenin piyonları olarak gösterilmektedir. Özellikle komplo teorileriyle

tanınan isimlerin paylaşımları, söylemleri, videoları sıklıkla aşuların yan etkileri, zararları, art niyetleri, gizli amaçları gösterilmek üzere paylaşılmaktadır.

Aşı üreticilerinin, siyasilerin halkı kandırıldığı, kendilerinin aşı yaptırmadığı, medya aracılığıyla insanları manipüle ettikleri iddia edilerek aşuların güvenilirmez olduğu kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Virüsün medya tarafından abartıldığı ve aşular hakkındaki gerçeklerin gizlendiği yönündeki iddialar ise aşular hakkında yapılan açıklamaların çarpıtılmasıyla ortaya atılmıştır. Virüs ve aşular hakkında medyanın manipülasyon yaptığını iddia eden grup da yapılan açıklamaları çarpıtılarak sunmaktadırlar.

Aşuların dini inanca uygun olup olmadığı yönündeki tartışmalar da önemli bir yer tutmaktadır. Pandemi sürecinde sosyal mesafe kuralı gereği Camilerdeki yeni düzenlemeler protesto edilirken, konu hakkında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan açıklamalar da taraflı bir tutum olarak değerlendirilmekte ve dinin farklı amaçlara alet edildiği savunulmaktadır. Aşular ve ilaçlar Allah'ın insanı yarattığı formdan başka bir forma dönüştürme çabası olarak görülmektedir.

Virüsün gerçek olmadığı, laboratuvar ortamında üretildiği, bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi yoluyla ilaca gerek kalmadan atlatılabileceği, virus ve aşular aracılığıyla dünya nüfusunu kontrol etmek ve kitleleri denetim altında tutmak gibi gizli amaçlar güdüldüğü, aşuların içeriğinin insan genetiğine uygun olmadığı, test aşamalarının tamamlanmadan kitleler üzerinde denendiği, uzun süreli yan etkilerinin bilinmediği, dine aykırı olduğu, virüsün ve aşuların medya tarafından abartıldığı, bilim insanları ve siyasetçilerin küresel güçlere hizmet ettiği gibi nedenlerle aşulara karşı olan grup aynı zamanda zorunlu aşı uygulamasına da tepki göstermektedir. Aşının bedene müdahale olduğunu vurgulayan bu grup aşının zorunlu hale getirilmesine karşı çıkmaktadır. Türkiye'de aşular tıbbi bir müdahale olarak kabul edildiği için çiçek aşısı dışında hiç bir aşı için zorlama söz konusu değildir. Ancak aşı olmayanlara uygulanan/uygulanması muhtemel kısıtlamalar aşuyu zorunlu hale getirmekle eş düzeyde görüldüğü için bunun bir tür zorunlu aşılama olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle aşı karşıtı grup aşı uygulamalarının bireysel alana/hayata müdahale olduğunu iddia etmektedir.

COVID-19 aşı karşıtlığının nedenlerini ortaya koymaya çalışan bu çalışma, Twitter platformunda aşı karşıtı grup tarafından oluşturulan #aşıolmayacağım hashtagindeki tweetlerle sınırlıdır. Çalışmanın farklı hashtagler, farklı sosyal medya araçları ve geleneksel araştırma yöntem ve teknikleriyle genişletilmesi konunun farklı yönlerini ortaya koymayı sağlayacaktır. Dünya genelinde hükümetlerin bağışıklama konusundaki artan çalışmalarına karşın aşı karşıtı grupların sayısının her geçen gün artması bu konuyu önemli hale getirmektedir. Aşı karşıtlarının temel argümanlarının tespit edilmesi konu hakkında bilim insanları ve politika yapıcılara aşı karşıtlarının tereddütlerinin giderilmesi konusunda yol gösterici olacaktır.

Kaynakça

ABC News Australia. (2021, 7 Haziran). Anastacia Palaszczuk receives first COVID-19 vaccine dose, opts for Pfizer (Video). Youtube. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.youtube.com/watch?v=7sWYH48cf7k>

Akit. (2020, 29 Ocak). Koronavirüs'ün arkasından Bill Gates çıktı! (Video). (Erişim: 19.12.2021), <https://www.yeniakit.com.tr/haber/koronavirusun-arkasından-bill-gates-cikti-1035639.html>

Akkoyunlu, S. A. (2017). Genel sağlığın korunmasına ilişkin idari bir faaliyet olarak aşı uygulamasının kanuniliği. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1-2): 43-73. (Erişim: 19.12.2021), <http://earsiv.erzincan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12432/2927/AKKOYUNLU%20Genel%20Sa%20c4%9f1%20b1%20c4%9f%20b1n%20...pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Akşit, S. (2012). Aşularla İlgili Genel Kurallar. *Klinik Gelişim*, 25(1), 4-11. (Erişim: 19.12.2021), http://www.klinikgelisim.org.tr/kg_25_1/2.pdf

Akyüz, S. S. (2021). Aşı karışıklığı ve şeffaflık algısında iletişim pratikleri ve siyasal aidiyetlerin rolü. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 5(2): 172-185. (Erişim: 19.12.2021), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1544883>

Aşı İçerikleri. (t.y.). T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 aşısı bilgilendirme platformu. (Erişim: 19.12.2021), <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77806/asi-icerikleri.html>

Aşı Türleri. (t.y.). T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 aşısı bilgilendirme platformu. (Erişim: 19.12.2021), <https://covid19asi.saglik.gov.tr/TR-77805/asi-turleri.html>

Badur, S. (2011). Aşı karşıtı gruplar ve aşılarla karşı yapılan haksız suçlamalar. *Ankem Dergisi*, 25 (Ek 2): 82-86. (Erişim: 19.12.2021), https://www.ankemdernegi.org.tr/ANKEMJOURNALPDF/ANKEM_25_Ek2_82_86.pdf

Bekis Bozkurt, H. (2018). Aşı Reddine Genel Bir Bakış ve Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Kafkas Journal of Medikal Sciences*, 8(1), 71-76. (Erişim: 15.04.2022), https://www.journalagent.com/kafkas/pdfs/KJMS_8_1_71_76.pdf

Bit Chute. (2020, 5 Kasım). Dr. Christiane Northrup discusses COVID vaccine and more (Video). (Erişim: 19.12.2021), <https://www.bitchute.com/video/UJYVG1JmkkIH/>

Black, D., Prempeh, H. & Baxter, T. (1998). Autism, inflammatory bowel disease, and MMR vaccine. *Lancet*, 351, 905-906. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)70316-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)70316-0)

CNBC Television. (2020, 14 Aralık). Pfizer CEO Albert Bourla on vaccine hesitancy: 'Trust science' (Video). (Erişim: 19.12.2021), <https://archive.md/y6IFQ#selection-2719.0-2719.62>

Davies, P., Chapman, S. & Leask, J. (2002). Antivaccination activists on the world wide web. *Archives of disease in childhood*, 87(1):22-5. DOI: 10.1136/adc.87.1.22

Fişek, N. H. (1983). *Halk Sağlığı'na Giriş*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Dünya Sağlık Örgütü Hizmet Araştırma ve Geliştirme Merkezi Yayını No:2.

Genişletilmiş Bağışıklama Programı Genelgesi. (2008, 25 Şubat). T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (Erişim: 19.12.2021), <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/1117,gbp Genelge2008pdf.pdf?0>

Gülcü, S; & Arslan, S. (2018). Çocuklarda aşı uygulamaları: Güncel bir gözden geçirme. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 34-43. (Erişim: 19.12.2021), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/451040>

Günlük Aşı Verileri. (2021, 19 Aralık). T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 aşısı bilgilendirme platformu. (Erişim: 19.12.2021), <https://covid19asi.saglik.gov.tr/>

Gür, E. (2019). Aşı kararsızlığı - aşı reddi. *Türk Pediatri Arşivi*, 54(1), 1-2. (Erişim: 19.12.2021), https://www.journalagent.com/tpa/pdfs/TPA_54_1_1_2.pdf

Haber Takvimi. (2020, 30 Kasım). İtalyan doktor Roberto Petrella'dan şok eden Covid-19 açıklaması (Video). (Erişim: 19.12.2021), <https://habertakvimi.com/video/5767675/italyan-doktor-roberto-petrelladan-sok-eden-covid-19-aciklamasi>

Habertürk. (2021, 21 Ağustos). Okullarda aşı zorunlu mu? Aşı olmayan öğretmenler ve öğrenciler ne yapacak, okula gidecek mi? (Erişim: 19.12.2021), <https://www.haberturk.com/okullarda-asi-zorunlu-mu-asi-olmayan-ogretmenler-ve-ogrenciler-ne-yapacak-okula-gidecek-mi-3169463>

Hekimoğlu, C. H. (2016). Aşı epidemiyolojisi: Aşı ve aşılamanın etkileri için epidemiyolojik ölçütler. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 73(1), 55-70.

Karaca, Y. (2020, 4 Nisan). *Korona yok 'küresel komplo' var!*. Yeni Mesaj. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.yenimesaj.com.tr/korona-yok-kuresel-komple-var-H1339873.htm>

Kılıçaslan, Ö. (2020). Aşı Karşıtlığı Tarihçesi. C. Yakıncı (Ed.), *Güncel Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları içinde* (25-41). Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Leask, J. A. & Chapman, S. (1998). An attempt to swindle nature: press anti-immunisation reportage 1993-1997. *Australian and New Zealand journal of public health*, 22(1):17-26. DOI: 10.1111/j.1467-842x.1998.tb01140.x

Lytvynenko, J. (2020, 6 Aralık). In 2020, disinformation broket he us. BuzzFeedNews. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.buzzfeednews.com/article/janelytvynenko/disinformation-broke-us>

Okyay, P. (2020). COVID-19 aşısı çalışmaları. Türk Tabipleri Birliği COVID-19 İzleme Kurulu COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu içinde (s. 228-251). (Erişim: 19.12.2021), https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6.pdf

Davies, P., Chapman, S. & Leask J. (2002). Antivaccination activists on the world wide web. *Arch Dis Child*, 87(1): 22-25. DOI: 10.1136/adc.87.1.22

Pfizer-BioNTech COVID-19 aşısı. (t.y.). Vikipedi. (Erişim: 19.12.2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/Pfizer-BioNTech_COVID-19_a%C5%9F%C4%B1s%C4%B1

Piyal, B. (2011). Halk Sağlığına Giriş. Birgül Piyal (Ed.), *Halk Sağlığı içinde* (s. 1-18). Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları.

Resmi Gazete. (1930, 6 Mayıs). Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. Sayı: 1489. Kanun No: 1593. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1489.pdf>

Riedel, S. (2005). Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. *Baylor University Medical Center Proceedings*, 18(1): 21-25. DOI: 10.1080/08998280.2005.11928028

Sindel, E. (t.y.). COVID-19 aşısı bulunma ihtimaline göre anayasa mahkemesi aşısı kararının değerlendirilmesi. (Erişim: 19.12.2021), <http://ankarabarusu.org.tr/upload/EkSayfa/diger/SHK/COV%C4%B0D-19%20A%C5%9EISI%20BULUNMA%20%C4%B0HT%C4%B0MAL%C4%B0NE%20G%C3%96RE%20ANAYASA%20MAHKEMES%C4%B0%20A%C5%9EIE%20KARARININ%20DE%C4%9EERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0.pdf>

Sinovac Biotech. (t.y.). Vikipedi. (Erişim: 19.12.2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/Sinovac_Biotech

Sputnik V COVID-19 aşısı. (t.y.). Vikipedi. (Erişim: 19.12.2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/Sputnik_V_COVID-19_a%C5%9F%C4%B1s%C4%B1

Temel Sağlık Hizmetleri Uluslararası Konferansı Bildirisi (Alma Ata). (2007). Hekimler ve Tabip Odası Yöneticileri İçin Mevzuat. (Erişim: 19.12.2021), https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=521:temel-saik-hmetleruluslararasi-konferansi-bdalma-ata&catid=6:uluslararasıyge&Itemid=36

The 1st International Conference on Health Promotion, Ottawa, 1986. (t.y.). World Health Organization. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/first-global-conference>

The Local. (2020, 13 Mart). Denmark rushes through emergency coronavirus law. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.thelocal.dk/20200313/denmark-passes-far-reaching-emergency-coronavirus-law/>

TRT Haber. (2020, 5 Aralık). Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Serhat Ünal, koronavirüs aşısıyla ilgili merak edilenleri yanıtladı. (Video). Youtube. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.youtube.com/watch?v=xEQPkG01bYo>

Türk Tabipler Birliği. (2021). COVID-19 aşılıları bilgilendirilmiş onam formları hakkında. (Erişim: 19.12.2021), <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/onam.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (t.y.). 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi. Esas No: 2/2326. (Erişim: 19.12.2021), https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=230472

Türkiye'de COVID-19 aşılması. (t.y.). Vikipedi. (Erişim: 19.12.2021), https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_COVID-19_a%C5%9F%C4%B1lamas%C4%B1

TV5. (2019, 22 Ocak). Komplo Teorisi - David Icke röportajı - Gizli Dosya - Hamza Yardımcıoğlu (Video). Youtube. (Erişim: 19.12.2021), https://www.youtube.com/watch?v=0ftwOK_MTZM

Vaccines and Immunization. (t.y.). World Health Organization. (Erişim: 19.12.2021), https://www.who.int/health-topics/vaccines-and-immunization#tab=tab_1

Vanderslott, S., Dadonaite, B. & Roser, M. (2019). *Vaccination. Our World in Data.* (Erişim: 19.12.2021), <https://ourworldindata.org/vaccination#public-support-and-skepticism>

Wakefield, A. J., Murch, S. H., Anthony, A., Linnell, J., Casson, D. M., Malik, M., Berelowitz, M., Dhillon, A. P., Thomson, M. A., Harvey, P., Valentine, A., Davies, S. E. & Walker-Smith, J. A. (1998). Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children. *Lancet*, 351(9103), 637-41. DOI: 10.1016/s0140-6736(97)11096-0

Wellcome. (2019). Wellcome Global Monitor, How does the world feel about science and health? (Erişim: 19.12.2021), <https://wellcome.org/sites/default/files/wellcome-global-monitor-2018.pdf>

Wellcome. (2021, Ocak 21). How have Covid-19 vaccines been made quickly and safely? (Erişim: 19.12.2021), <https://wellcome.org/news/quick-safe-covid-vaccine-development>

WHO. (2013). What influences vaccine acceptance: A model of determinants of vaccine hesitancy. World Health Organization The SAGE Vaccine Hesitancy Working Group. (Erişim: 19.12.2021), https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2013/april/1_Model_analyze_driversofvaccineConfidence_22_March.pdf

WHO. (2014). Report of the sage working group on vaccine hesitancy. (Erişim: 19.12.2021), https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2014/october/1_Report_WORKING_GROUP_vaccine_hesitancy_final.pdf

Wolfe, R. M. & Sharp, L. K. (2002). Anti-vaccinationists past and present. *BMJ Clinical Research*, 325(7361):430-2. DOI:10.1136/bmj.325.7361.430

World Health Organization (WHO). (2020). Basic documents. (Erişim: 19.12.2021), https://apps.who.int/gb/bd/pdf_files/BD_49th-en.pdf#page=6

Yavuz, E. (2020). COVID-19 Aşılıları. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 24 (4): 227-234. DOI: 10.15511/tahd.20.00427

Extended Abstract

Throughout history, people have struggled with various epidemic diseases and developed methods to prevent these epidemics in various ways. Today, the vaccine, which was given a scientific procedure by Edward Jenner in 1796 (Riedel, 2005: 25), is accepted as the most effective and economical method in protecting public health (Gülcü & Arslan, 2018: 34). There are studies showing that vaccines prevent more than twenty diseases today (Vaccines and Immunization, t.y.). However, there are also studies showing that the vaccine causes various diseases (Wakefield et al., 1998), in contrast to the studies showing the effects of the vaccine on protecting health.

In a study conducted by Wellcome (2019: 7), it was determined that 92% of parents worldwide have their children vaccinated for childhood. According to the results of the same research, 79% of the respondents stated that they agree that vaccines are safe. However, this study was criticized by Vanderslott et al. (2019), and it was emphasized that the subject should be investigated in different ways. They argue that mistrust of vaccines is increasing worldwide. Studies show that anti-vaccination has increased in recent years. It has been reported that it is caused by factors such as lack of trust in the vaccine, the provider of the vaccine, health services, health workers, the competence of health workers, the health system, the politicians who produce health policies, perception of the need for vaccination, valuing the vaccine, and access to the vaccine (WHO, 2014: 12; WHO, 2013: 2-3-4).

Apart from anti-vaccine scientific studies, anti-vaccine studies carried out through mass media and social media tools cause to increase number of anti-vaccine in the world. The anti-vaccination, which emerged immediately after Jenner's discovery, started to be discussed more strongly over COVID-19 vaccines. The COVID-19 vaccines, which started to be produced in the beginning of 2020, were put into mass use towards the end of 2020. With the production of COVID-19 vaccines, anti-vaccine protests began to be seen, especially on social media. Social media tools, which have turned into a protest area today, have become a place where anti-vaccine people present their opinions on the COVID-19 vaccines. For this reason, the current study aimed to determine the main reasons for COVID-19 anti-vaccine in Turkey through Twitter.

In the current study, tweets (28074) posted with the hashtag "#aşıolmayacağım" (I will not get vaccinated) on Twitter between 1-31 December 2020 were examined. The data obtained by downloading through MAXQDA were analyzed by qualitative research method and content analysis technique. According to the findings, the reasons for the anti-vaccination are as follows: Doubts about the reality of Covid-19, beliefs that vaccines produced to control social life, distrust of vaccine developers, politicians, scientists, media, and hesitations about the compatibility of vaccines with religion.

One of the most important issues discussed in the tweets is whether the virus/disease is real. It was claimed that the COVID-19 virus is not real and is fabricated by drug manufacturers or global powers. One of the main arguments of the anti-vaccine group was that the COVID-19 virus was produced in a laboratory environment. It was claimed that the purpose of the COVID-19 vaccine is to reduce the world population or to control people with 5G technology. While the content and side effects of vaccines were among the most discussed topics, the fact that the traditional vaccine production procedure is not followed in the production of COVID-19 vaccines makes us think that all tests of vaccines were not performed. This has led to comments that unsafe vaccines have been tested on humans. In addition, various evidences are presented and it is claimed that politicians, scientists and vaccine manufacturers do not vaccinate. It is claimed that people will be forced to vaccinate with various enforcements, and this is thought to be an intervention in personal space. The people are manipulated, real information is distorted by experts, and people were frightened and forced to vaccinate were considered in the media. The support of the Presidency of Religious Affairs to the vaccination efforts drew a reaction. It is claimed that religion has been turned into a tool. In addition, while the vaccine supporters are seen as ignorant, stupid and do not respect individual preferences, the vaccine support group sees the anti-vaccines as ignorant and stupid also.

Although more than 80% of the population has been vaccinated in Turkey, 100% immunization has not yet been achieved (Günlük Aşı Verileri, 2021, 19 Aralık). Despite all the work done on the vaccination, the rhetoric of anti-vaccine groups slows down immunization efforts. It is thought that identifying the causes of anti-vaccination will guide policymakers to develop new strategies in public health practices. This study, which tries to reveal the reasons for the COVID-19 opposition to the vaccine, is limited to the tweets under the hashtag #aşıolmayacağım, created by the anti-vaccine group on the Twitter platform. Expanding the study with different hashtags, different social media tools and traditional research methods and techniques will enable to reveal different aspects of the subject. Despite the increasing efforts of governments around the world on immunization, the increasing number of anti-vaccine groups makes this issue important.